

PROTOKOL

2023 | YIL 4 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**“Rasyonel Politikalar” Altında
Türkiye Ekonomisi**

Baki Demirel

Putin’in “Belirsizlik” Korkusu

Meltem Hasançebi

**Ziraat Katılım Bankası Reklam Filmi’nin
Eleştirel Söylem Analizine Göre İncelenmesi**

Asiye IŞIK

**Fransa’yı Uyandıran Ölüm: Nahel Merzouk ve
Devam Eden Eşitlik Mücadelesi**

Muharrem Bayrak

**COVID-19’un Küresel Güvenliğe Etkisi:
Çıkarımlar ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılıarı**

Fevzi Kırbaşoğlu

**İbrahim Kalın’da Varlık ve İnsan Tasavvuru:
Makale Tanıtımını**

Ragıp Ergün

**21. Yüzyılda Uluslararası Sistemi
Yeniden Kurgulamak (Mı?)**

**Merve Suna
Özel Özcan**

**Metin Heper’in “Türkiye’de Devlet Geleneği”
Adlı Eseri Üzerine Tahlil**

**Öznur
Küçükkelepçe**

EDİTÖRLER

Doç. Dr. Suna ERSAVAŞ KAVANOZ

Doç. Dr. Abdullah UZUN

EDİTÖR YARDIMCILARI

Öğr. Gör. Dr. Fatma NALBANT

Arş. Gör. Dr. Tülay DEMİR

Arş. Gör. Dr. Nisa ERDEM

YAYIN KURULU

Prof. Dr. Bünyamin ER (Yönetim Bilişim Sistemleri)

Prof. Dr. İsmail KÖSE (Uluslararası İlişkiler)

Doç. Dr. Umut ÜZAR (İktisat)

Doç. Dr. Vahit GÜNTAY (Uluslararası İlişkiler)

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin YADİGAROĞLU (Sosyoloji)

İLETİŞİM

Karadeniz Teknik Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, No:2-06

Telefon: 04623773227

Faks: +90 462 325 3205 – 325 3185

E-Posta: sam@ktu.edu.tr

Web: www.ktu.edu.tr/sam

Yayın Türü:

Ulusal Süreli

**KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ**

**STRATEJİK
ARAŞTIRMA MERKEZİ**

PROTOKOL DERGİSİ

SAHİBİ

Doç. Dr.
Özgür TÜFEKÇİ

Karadeniz Teknik
Üniversitesi
Stratejik Araştırma
Merkezi Müdürü

KTÜ SAM Protokol Dergisi kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iktisat, işletme ve sosyoloji başta olmak üzere sosyal bilimler alanında, kısa makalelere yer veren akademik bir dergidir. Kısa makalelerin yanı sıra rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da dergi bünyesinde her sayıda belirli oranda yer verilecektir.

KTÜ SAM Protokol Dergisi Şubat ve Ağustos aylarında olmak üzere yılda iki kez yayımlanır.

Dergide yayımlanan yazılarda belirtilen görüşler yazarlara aittir; Derginin sorumluluğu yoktur.

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

PROTOKOL

2023 | YIL 4 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Kısa makale	“Rasyonel Politikalar” Altında Türkiye Ekonomisi <i>Doç. Dr. Baki Demirel</i>	6-18
Değerlendirme/ Fikir Yazısı	Putin’in “Belirsizlik” Korkusu <i>Doktorant Meltem Hasançebi</i>	21-24
Kısa makale	Ziraat Katılım Bankası Reklam Filmi’nin Eleştirel Söylem Analizine Göre İncelenmesi <i>Doktorant Asiye Işık</i>	26-38
Değerlendirme/ Fikir Yazısı	Fransa’yı Uyandıran Ölüm: Nahel Merzouk ve Devam Eden Eşitlik Mücadelesi <i>Doktorant Muharrem Bayrak</i>	40-43
Değerlendirme/ Fikir Yazısı	COVID-19’un Küresel Güvenliğe Etkisi: Çıkarımlar ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılımları <i>Arş. Gör. Fevzi Kırbasoğlu</i>	45-50
Makale Tanıtımı	İbrahim Kalın’da Varlık ve İnsan Tasavvuru: Makale Tanıtımı <i>Dr. Öğr. Üyesi Ragıp Ergün</i>	52-58
Değerlendirme / Fikir Yazısı	21. Yüzyılda Uluslararası Sistemi Yeniden Kurgulamak (Mı?) <i>Doç. Dr. Merve Suna Özel Özcan</i>	60-64
Kitap Değerlendirmesi	Metin Heper’in “Türkiye’de Devlet Geleneği” Adlı Eseri Üzerine Tahlil <i>Doktorant Öznur Küçükkeleşçi</i>	66-74

PROTOKOL

“RASYONEL POLİTİKALAR” ALTINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ

Doç. Dr. Baki Demirel

Yalova Üniversitesi
baki.demirel@yalova.edu.tr

ÖZ

Bu çalışma Yeni Hazine Bakanı Sayın Mehmet Şimşek tarafından ifade edilen “Türkiye’nin rasyonel politikalara dönmek dışında bir seçeneği kalmamıştır” sözünün ekonomi politik analizini yapmayı amaçlamıştır. Çalışma rasyonel olarak ifade edilen kurala dayalı para ve maliye politikalarının tanımlarından ve politika araçlarından yola çıkarak bu politikaların neyi amaçladığı ve iktisadi birimler için ne gibi sonuçlar doğurabileceği ve Türkiye ekonomisi üzerindeki makro etkilerinin neler olabileceği üzerine post-Keynesyen bakış açısı kazandırmak istemektedir. Bu çalışma aynı zamanda alternatif politika önerilerini de sıralamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rasyonel Politikalar, post-Keynesyen Bakış, Kurala Dayalı Politikalar

Giriş

Yeni ekonomi bakanı Sayın Mehmet Şimşek 4 Haziran’da yaptığı konuşmada “Türkiye’nin rasyonel politikalara dönmek dışında bir seçeneği kalmamıştır” ifadesini kullandı. Ayrıca Sayın Bakan kurala dayalı politikalar uygulayacaklarını açıkladı. Sayın Bakanın belirttiği rasyonel zemine dönme ifadesi ve “kurala dayalı ekonomi politikası uygulayacağız” açıklaması katı Ortodoks politikaların uygulanacağını işaretledi ve geçen zaman için uygulamaya konulan politikalar bu doğrultuda gerçekleşti.

Şimdi biraz bu politikaların özüne bir göz atalım. Kurala dayalı politikalardan kastedilen uygulamalar iki başlıkta toparlanabilir: Bunlardan birincisi Taylor Kuralıdır; Taylor kuralına göre bir merkez bankası politika faizini enflasyon, çıktı boşluğuna bağlı olarak belirlemelidir. Basit bir anlatımla kurala göre eğer enflasyon merkez bankası hedefini aşarsa merkez bankasının politika faizini yükseltmelidir, buna karşılık eğer ekonomi bir durgunluk ya da küçülme içine giriyorsa politika faizi düşürülmelidir. Diğer yandan merkez bankasının enflasyon ve istihdam konularından hangisini kendisine daha fazla amaç edindiğine bağlı olarak politika tepkileri de değişecektir.

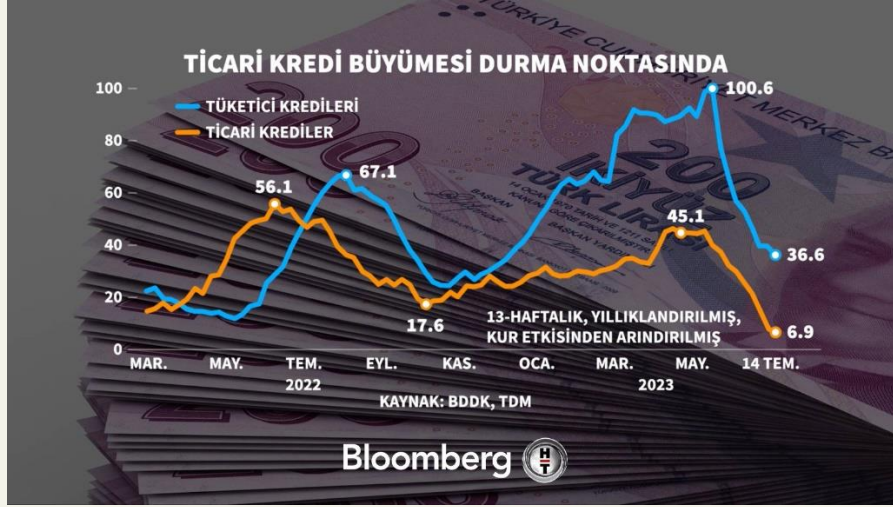
Enflasyon ve faiz ilişki konusu oldukça tartışmalıdır. Heterodoks okulların pek çoğu bu ilişkinin zayıf olduğunu

vurgulamaktadır. Heterodoks okullar enflasyon konusuna büyük ölçüde sınıf çatışmasının, ücret-kâr çelişkisinin bir sonucu olarak bakarlar. Gerçekten de Taylor Kuralına bağlı olarak politika faizinin enflasyon arttıkça yükseltilmesi de bu sınıf çatışmasının bir izdüşümüdür. Çatışmanın esas konusu ise enflasyonla mücadelenin maliyetinin sermayeden çok emekçilere yüklenmek istenmesi ile ilgilidir. Şöyle ki; mevduat ve kredi faizleri ise merkez bankası politika faizine bağlı olarak belirlenir. Mevduat faizi eğer merkez bankası kredi yaratım sürecine tam eşlik ederse politika faizine yakın olur. Mevduat faizi ile politika faizi arasında bir makas oluşmasına engel olabilecek nedenlerden biri de makro ihtiyati tedbirler kapsamında bankaların TL likidite ihtiyacını artırmak ya da azaltmaktır. Kredi faizi ise piyasa gücü (mark-up) ve mevduat faizinin toplamından oluşur. Kredi faizine duyarlı krediler ise tüketici kredileri ve işletme sermayesi için kullanılan KOBİ kredileridir. Yatırımlar için kullanılan krediler ise talep beklentilerine duyarlıdır. Bu talep beklentileri aslında tüketici gelirlerindeki artışla ilgilidir. Tüketici kredilerinin genişletilmesine dayalı olarak yaratılan yurt içi talep ise geçici olduğu bilindiğinden yatırımları teşvik etmediği gibi enflasyonun artmasına neden olabilir.

Bu durumda eğer ki ücretleri artırmadan politika faizini dolayısıyla kredi faizlerini yükseltirseniz hem hane halkları, emekçilerin kredi borçlarını ödemekte zorluk yaşamalarına neden olursunuz hem de yurt içi talebin azalmasına yol açarsınız. Aslında politika faizini yükseltmekteki en önemli amaç da yurt içi talebi azaltmaktır. Ancak bu biçimde bir politika ile talebi baskılamak emekçi-ücretli kesimin temerrüde düşmelerine bankacılık sisteminin ise aktif kalitesinin bozulmasına neden olabilir. Yani finansal istikrarsızlığı büyütebilir. Diğer yandan faizlerin artması KOBİ kesiminin işlerinin sürmesi için yeterli kaynağa ulaşamamalarına işten çıkartmalara ve iflaslara yol açabilir.

1. Kurala Dayalı Politikalar Üzerine Tartışmalar

Nitekim aşağıda BloombergHT haberinin grafiği de bu açıklamalarımızı desteklemektedir. Ticari kredilerin durması arzın azalmasına, yeni iflaslara ve daha yüksek işsizliğe yol açabilecektir.

Grafik 1. Ticari Kredilerin Gelişimi

Kaynak: <https://twitter.com/BloombergHT/status/1682051128614166528/photo/1>

Dolayısıyla hem talebin düşmesi hem finansman baskısı sonucu işsizlik artabilir. Aslında Ortodoks para politikasının bir diğer hedefi de budur; artan işsizlik ücret baskısını da daha da artacaktır. Çünkü Ortodoks iktisadi kavrayış ücret-fiyat sarmalının enflasyonu yükselttiğini öne sürmektedir. Dolayısıyla Taylor kuralına bağlı des-enflasyon süreci işsizliği artırarak ücret baskısı yaratmak böylece toplam talebi düşürmek, ekonomi küçültmek üzerine kuruludur.

Oysa ücret artışları enflasyonu geriden takip etmektedir. Evet, enflasyon ve ücret artışları arasında bir korelasyondan söz edebiliriz ancak ilişkinin yönü daha çok enflasyondan ücret artışlarına doğrudur. Ortodoks iktisadi düşüncenin ücret-fiyat sarmalından söz etmesi ve ilişkinin yönünü ücret artışlarından enflasyona doğru açıklaması da yukarıda bahsettiğimiz sınıf çatışmasının sonucudur (Yılmaz, 2023).

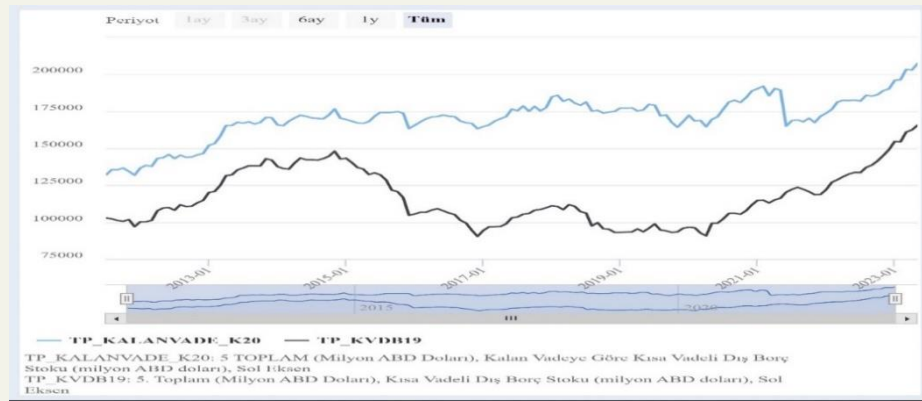
Türkiye gibi dışa açık küçük ekonomilerde Taylor kuralı aynı zamanda döviz kurundaki değişimleri de içermektedir. Bu durum aynı zamanda Türkiye, Arjantin gibi ekonomilerin kur-faiz sarmalına girmelerine ve küresel finans kapitalin tercihlerine bağlı politika uygulamalarına neden olmaktadır. Dolayısıyla sermaye hareketlerinin kontrolsüz olduğu koşullarda bağımsız para politikasından söz etmek mümkün değildir (Cömert ve Öncü, 2023). Dolayısıyla Taylor kuralının gereği olarak esnek kur sistemi altında dahi bağımsız para politikası mümkün değildir ve bu politika Ortodoksların iddiasını da boşa düşürmektedir. Eğer ki bir ülkenin kamu bilançosu Türkiye’de olduğu gibi (koşullu yükümlülükler dâhil) Dolarize olmuş ise kontrolsüz sermaye hareketleri altında (ya da tam Ortodoks politika çerçevesinde) bağımsız maliye politikasından da söz edilemeyecektir.

Türkiye, hatırlanacağı üzere 2018 ve 2021’de kur krizi yaşamış, 2021’de ise kur krizi o dönemdeki TCMB Başkanı ve Hazine Bakanı’nın istifaları ile ötelenmişti. 2018 ve 2021 kur krizlerinin ortaya çıkışları bir birinden farklı nedenlere dayanmaktadır. 2018 krizi yabancıları spekülâtif davranışları sonucu oluşmuşken 2021 krizi ise yerlilerin Dolar atağı olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla o dönem TL mevduatların neredeyse tamamının DTH olması durumu ile karşı karşıya kalmıştık. Bu açıkça TL’nin para olma vasıflarının kaybolması ve iktisat politikası uygulayamamak anlamına geliyordu.

Her iki krize karşı alınan önlemler aslında 2023 yılı için birbirini destekleyen iki tampon yaratmıştı. Bunlardan birincisi, 2018 kur krizi sonrası bankalara Londra Takas (Swap) piyasasının kapatılması ve TCMB’nin bu sorumluluğu üstlenmesiydi. Diğeri ise 2021 kur krizinde yerlilerin kur atağını önlemek için kur riskini kamunun üstlendiği Kur Korumalı Mevduat hesabı ve türevlerinin ortaya çıkışıydı. Ben her iki aracın ya da tamponun gerekli ve kullanışlı olduğunu düşünenlerdenim. Referanslar listesine yer alan Korkut Boratav hocayla yapılan röportajı okumanızı tavsiye ediyorum (Mengüç, 2023).

2023 yılında ise Türkiye’nin kapısında artış eğilimine giren cari açık ve kısa vadede çevrilmesi gereken dış borç stoku sorunları vardır (TCMB, 2023a). Aşağıdaki Grafik 2 bu eğilimi yansıtmaktadır. Buna ilave olarak dış ticarete ise 2023 Temmuz ayı öncü göstergeleri \$12 milyar ticaret açığına işaret etmektedir. Bu durum Ocak-Mayıs döneminde \$37 milyar olan cari açığın Temmuz ayı sonunda daha da artmasına neden olacaktır.

Grafik 2. Türkiye’nin Kısa Vadeli Dış Borç İstatistikleri

Kaynak: EVDS <https://evds2.tcmb.gov.tr/index.php?/evds/dashboard/5034>

Dolayısıyla dış borç stokunun yüksekliği ve cari açığın sürekli artması merkez bankası rezerv pozisyonu ve küresel finansal sıkılaştırma göz önüne alındığında ödemeler dengesi krizine yol

açabilecek önemli bir sorun yumağı olarak karşımızda durmaktadır.

“Türkiye’nin rasyonel politikalara dönmek dışında bir seçeneği kalmamıştır” ifadesi aynı zamanda döviz ihtiyacını karşılamaya yönelik adımları da kapsamaktadır. Bu adımlar açık bir biçimde kısa vadeli yabancı sermayeyi çekmeye ve ihracatçıların kur ve ücretler üzerindeki isteklerini karşılamaya yönelik olarak tasarlanmıştır. Bu çerçevede atılan adımlar; döviz kurunun yükseltilmesinin yanında, TCMB’nin politika faizini artırması, asgari ücretin ve diğer ücretlerin belli seviyede tutulması biçimde uygulanmıştır. Bu politikanın görünen amaçları iç talebin baskılanması ile ithalatı azaltmak, ihracatçıya fiyat rekabeti için alan yaratmak ve kısa vadeli yabancı sermayeyi cezbedecek kur ve faiz seviyesi oluşturmak olarak ifade edilebilir.

Bence bu adımların başarı şansı düşüktür. Çünkü ihracatta esas belirleyici olan kur artışı değil dış taleptir. En önemli ticaret ortaklarımız olan ABD, Avro Bölgesi ve İngiltere’de uygulanan sıkılaştırıcı politikalar dış talebi olumsuz etkilemektedir. Ayrıca kur artışı ile ticaret hadlerinin aleyhimize dönmesi ihracat yoluyla elde edilen kazançların karşı ülkeye geçmesine neden olmakta, başka bir ifadeyle yurt içinde toplumsal refaha bir katkısı olmamaktadır. Esasında bu durum, ihracatçı kesimin ülkeyi yoksullaştırıcı biçimde genişlemesidir. Kaldı ki ithalat kompozisyonumuz büyük ölçüde ara ve yatırım malı ağırlıklıdır. Bu da demektir ki kur artışı ihracatçılarımızın girdi maliyetlerini yükseltmektedir. Bu aynı zamanda yurt içinde ticarete konu olmayan malların fiyat artışlarını da tetikleyebileceğinden enflasyonu artıracak bir adımdır.

Yabancı sermayeyi çekmek üzere atılan kur ve faiz artışı adımları ise kısa vadeli sermayeye yönelik olup tatminkâr bulunmamıştır. Hem yerli hem de yabancı basın, iş çevreleri, bankalar ve Ortodoks düşünceye sahip akademisyenler özellikle yukarıda bahsettiğim iki tamponun kaldırılmasını talep etmektedirler.

Söz konusu tamponların kaldırılması Türkiye için tehlikeli bir adım olabilir. İçine girebileceğimiz kur-faiz sarmalı -ki kur-faiz artışları ile buna yönelik adımlar da atılmıştır- enflasyonu daha da yükselteceği gibi ekonominin derin bir küçülme içine girmesine de yol açabilir. Bu kaçınılmaz bir slumpfasyona (ekonomi daralırken yüksek enflasyonun görülmesi durumu) ve hatta bir borç krizine ve onu takip edecek banka krizine neden olabilir.

Yabancı sermayeyi çekmeye yönelik politikalardan birisi de borç yönetimi politikasının uygulanmasıdır. Bu da bizi kurala dayalı politikaların ikincisine götürmektedir.

Kurala dayalı politikaların ikincisi mali disiplin kavramı ile açıklanmaktadır. Mali disiplin ise Ortodoks sermaye yanlı politikanın ürünüdür. Bunu yine safça hatalı bir kavrayış olarak tanımlayalım. Bütçe açıklarının enflasyona neden olduğu ve dışlama etkisi yaratarak özel yatırımları azalttığı iddiaları ise yine safça Ortodoks iktisadi düşüncenin sanrılarıdır diyelim.

Bu bağlamda Hazine Bakanı'nın sözünü ettiği kurala dayalı maliye politikası birbirini tamamlayan iki hedefe odaklıdır. Bunlardan birincisi faiz dışı bütçe fazlasıdır; kamu gelirlerinin faiz ödemeleri hariç kamu harcamalarından fazla olmasını ifade eder (Şimşek, 2023). Diğeri ise verginin tabana yayılmasıdır¹. Bu açıkça 1980 Monetarizminin ürünü olan bir düşüncedir. Zenginin ödemesi gereken vergileri toplumun daha geniş kesimlerine yayarak onların vergi yükünü hafifletmek... Arz yanlı iktisadın meşhur Laffer Eğrisi de bu görüşü desteklemek için üretilmiştir.

Hazine Bakanı'nın bu açıklamalarından sonra yani ekonominin rasyonel zemine dönmesi gerektiği ve kurala dayalı politikalar uygulanacağı söyleminin maliye politikası ayağında dolaylı vergilerde artışa gidildi. Bu kapsamda yurt dışı telefon harcı 20 bin TL'ye yükseltilirken, %18 KDV oranı %20, %8 KDV %10 olarak belirlendi. Yine bu kapsamda tüketici kredilerindeki vergi oranı %10'dan %15'e çıkartılarak örtülü faiz artışı yapıldı. Bunlara ek olarak “Yargı, Noter, Tapu ve Kadastro ile Pasaport harçlarına %50 oranında” zam yapıldı (Bloomberght, 2023). Ayrıca MTV'nin iki katı olarak ödenmesi de hükme bağlandı. Görüldüğü üzere bütçe disiplini kapsamında vergi yükü tabana yayılmış, doğrudan vergiler yerine harcamalar üzerinden alınan vergiler artırılmıştır. Peki neden?

Bu politikanın nedenini açıklamak için öncelikle şu durumu vurgulamakta yarar var: Devlet harcadıkça para yaratır ve yarattığı parayı vergi ile geri çeker. Yani vergiler kamu harcamalarının finansmanı için değildir. Verginin diğer önemli bir görevi ise devlet parasına yani bizde TL'ye talep yaratmaktır. Dolayısıyla vergi artışları parasal genişlemeden fazla ise bu parasal sıkılaştırmadır. Yukarıda bahsettiğim üzere faiz artışı da faize duyarlı kredilerini azaltır ki bu da parasal sıkılaştırmadır.

Peki, her iki aracı kullanarak uygulanan parasal sıkılaştırma ile amaçlanan nedir? Elbette talebi kısmak, ekonominin hızlı büyümesinin önüne geçmek. Bu açıkça durgunluk ya da iktisadi küçülme yaratmaktır. Zira ekonominin büyümesinin koşulu parasal büyümedir yani kredilerin genişlemesidir.

Politika faizini yükselterek faize duyarlı kredileri azaltmak, makro ihtiyati tedbirler üzerinden bankaların kredi akışını zayıflatmak, harcama üzerinden vergileri artırmak hepsi

parasal sıkılaştırma amacının araçları olarak kullanılmaktadırlar. Özetle amaç harcamaları kısarak ekonominin soğumasını yani daralmasını sağlamaktır. Bu politikanın hedefi ise harcama eğilimi yüksek emekçi kesim ve/veya hane halklarıdır. Elbette bu politikalar bu yazıya girişte bahsettiğim sınıfsal tercihin bir sonucudur.

Ana Akım/Ortodoks ders kitaplarında anlatılan yanlış ilişkilerden biriside para arzının merkez bankası tarafından belirlendiği ile ilgilidir. Bu hatalı anlatıda bankaların kısmi rezerv bankacılığı yaptığı ya da fon arz edenlerle fon talep edenler arasında aracı kurum olduklarından bahsedilir. Yani bankalar mevduat toplayıp kredi veren kurumlar olarak tanımlanırlar. Oysa bankalar doğrudan para yaratan kurumlardır. Mevduat toplayıp kredi vermezler aksine kredi vererek mevduat yaratırlar. Dolayısıyla Ortodoks ders kitaplarında açıklanan çarpan mekanizması da hatalıdır. Aksine para bölme kavramı geçerlidir. Bu yazının kelime sınırı olduğu için konu hakkında daha detaylı bilgi sağlayacak kaynakları referans bölümünde paylaşacağım.

Konumuza dönelim, para çarpanı mekanizmasının gerçekliğine dayalı iktisadi kavrayış, bütçe açıklarının enflasyona yol açtığını, yine kamu borçlanma gereğinin artmasının özel yatırımları dışladığını da savunmaktadır. Bunların ikisi de hatalı önermelerdir. Bu görüşlerin ikisinin dayandığı teoriler sırayla Miktar Teorisi ile Ödünç Verilebilir Fon Teorisidir ve her ikisi de yanlış iktisadi anlatıya neden olmaktadır. Çünkü parasal genişleme her durumda enflasyona neden olmayacaktır. Kamu harcaması ya da kredilerle yaratılan mevduatlar harcanmadıkça enflasyona neden olmaz. Harcansa bile eğer ekonomide atıl kapasite varsa bu harcamalar atıl kapasiteyi harekete geçireceğinden yine enflasyona neden olmayacaktır.

Kamu açıklarına konu edilen kamu harcamalarının kompozisyonu da harcamaların enflasyon etkisi üzerinde etkilidir. Verimli alanlara yapılacak, ekonominin ihracat kompozisyonunu değiştirecek, teknoloji düzeyini artıracak kamu yatırımları ve kamu istihdam artışı aksine özel yatırımları ve istihdam artışını da teşvik edebileceğinden enflasyon üzerinde azaltıcı etki yaratabilecektir.

Ayrıca faiz ödünç verilebilir fon teorisinde bahsedildiği gibi piyasa da belirlenen içsel bir değişken olmayıp dışsaldır yani merkez bankaları tarafından belirlenir. Dolayısıyla kamu borç stokundaki artışın faizleri yükselteceği hatalıdır. Bununla birlikte faizlerin yüksek olmasının yatırımları dışlayacağı görüşü de hatalıdır. Zira yatırımların faize duyarlılığı düşüktür. Yatırımlar talep beklentilerine karşı duyarlıdır.

Buraya kadar yazdıklarımızı toparlayacak olursak, Türkiye'nin yeni ekonomi yönetimi ödemeler dengesi krizi riskini ön plana almış görünmektedir. Yüksek dış borç sorunu ve artan cari açık öncelikli sorun olarak algılanmış ve döviz sorununu çözmeye yönelik Ortodoks adımlar atılmaya başlanmıştır. Atılan adımların, uygulamaya konulan politika araçlarının aynı zamanda yüksek enflasyonu orta-uzun vade de düşürmeye yönelik olduğu da iddia edilmiştir. Ortada henüz bir politika metni olmadığından bu çıkarımlarımız TCMB Başkanının ve Hazine Bakanının demeçlerine ve uygulamaya konulan politika araç setine dayanmaktadır.

Döviz sorununa çözüm olarak uygulamaya konan parasal sıkılaştırma ve ücret baskısı, ithalatı azaltmak ve ihracatı azaltmak üzerine tasarlanmış olsa da neden doğru olmadığını yukarıda tartışılmıştır. Enflasyon bizzat TCMB Başkanı tarafından talep enflasyonu olarak tanımlandığından (TCMB, 2023) parasal sıkılaştırma, iç talebin bastırılması aynı zamanda enflasyonla mücadelenin bir yöntemi olarak uygulamaya konmuştur.

Evet, ekonomiyi derin bir resesyona sokarak; işsizlik yaratarak, ücretleri baskılayarak enflasyon düşebilir ve belki cari açık da azalabilir. Ancak bu politikayla bölüşüm sorunu derinleşir ve daha fazla yoksulluk ortaya çıkabilir. Kredi geri dönüşlerini sorunlu hale gelir ve finansal istikrarsızlık daha da artabilir. Enflasyon sorununa gerçek tanıyı konmadığından, satıcı enflasyonunu dikkate alınmadığından, daha fazla yoksulluk, işsizlik yarattığından yoksul ülke çemberinden çıkamayabiliriz ve fiyat istikrarı, makro istikrarı sağlamak mümkün olmayabilir. O zaman şu soruyu soralım; Türkiye'deki yüksek enflasyonun nedeni uzun zamandır baskılanan ücretlerin yol açtığı talep artışı ya da ekonominin ısınması mıdır? Bu düşünceye itirazlarım var: Türkiye gibi çift paralı bir ekonomide yüksek Dolarizasyon aynı zamanda kur artışının enflasyon geçişkenliğinin de yüksek olmasına neden olmaktadır. Ayrıca kurun tetiklediği fiyat artışları aynı zamanda fırsatçı fiyatlama ve fırsatçı enflasyonu da beslemektedir. Evet, bahsetmeye çalıştığım, tekelci yapıların olağan üstü durumlardan elde ettikleri olağan üstük kârlar veya satıcı enflasyonudur (Weber & Wasner, 2023).

Avrupa Merkez Bankası Başkanı Lagarde satıcı enflasyonundan söz ederken TCMB Başkanı'nın bu konuya hiç girmemesi oldukça ilginç. Zira IMF ekonomistleri Hansen vd. (2023), yaptıkları çalışmada Avrupa'da 2022'den bu yana gerçekleşen fiyat artışlarının %45 kadar bölümünün kâr etkisi ile açıklandığı, ücretlerin etkisinin ise %25 olduğu belirtilmiştir. Bu konuyla ilgili bir diğer bulgu ise İspanya ve İsviçre'den gelmiştir. İspanya'nın enerji üretim maliyetlerine getirdiği tavan fiyat uygulaması, beklenmedik, aşırı kâr vergisi uygulaması,

kira tavanı gibi politikaları İspanya’da enflasyonun ECB’nin hedef enflasyonunun bile altına düşmesine neden olmuştur (UxA, 2022). Ovyat (2023) tarafından sosyal medya hesabında paylaşıldığı üzere İsviçre’de enflasyonun düşük olmasının önemli sebeplerinden birisi de enerji şirketlerinin büyük ölçüde kamu tarafında olması ve sıkı fiyat kontrollerinin uygulanmasıdır.

Durumu Türkiye için ilginç yapan ise Fortune 500 dergisinin Türkiye için yaptığı araştırmada Türkiye’deki ilk 500 şirketin 2022 yılında net kârının TL birim %245 artmış olmasıdır (Foreks, 2023). Kur artışının ve girdi maliyetlerindeki artışın çok üzerine gerçekleşen bu artışın enflasyon etkisinin ekonomi yönetimince hiç bahsedilmiyor oluşunu ve enflasyonu talep artışı ve ücretlerdeki artışla açıklamaya çalışıyor oluşlarını eleştirmek en önemli hakkımız olsa gerek. Zira aynı araştırmaya göre 2022 yılında kârlardaki devasa artışa karşı ücret artışı %83 olarak açıklanmıştırⁱⁱ.

Sonuç Yerine: Politika Önerileriⁱⁱⁱ

Buraya kadar sorunları tartıştık. Madem uygulamaya konan Ortodoks politikalara karşısınız peki o zaman alternatif önerileriniz var mı sorusu oldukça yerinde olacaktır. Alternatif politika önerilerimi detaylandırmadan özet olarak şu biçimde sıralayabilirim:

Önereceğim tasarım, para politikasını temel politika merkezi olarak ele alan mevcut tasarımın aksine maliye politikasını merkeze almakta ve adil bölüşüm ve tam istihdamı hedeflemektedir. Bu durumda para politikasının görevi finansal istikrar ve kur istikrarını sağlamak olmalıdır.

Mevcut uygulamalar, rasyonel dediğiniz emek karşıtı politikaları terk edilmelidir.

TCMB politika faizini orta vade enflasyon hedefine çekilerek (%33) seviyesine park edilmeli, sabitlenmeli ve politika faizi politika aracı olmaktan çıkartılmalıdır.

TCMB'ye finansal istikrar ve kur istikrarı hedefleri doğrultusunda -enflasyonda sağlanacak başarıyla birlikte-mevcut sermaye kontrolleri ve KKM devam ettirilmelidir. DTH'lar süreç içinde tasfiye edilmeli ve yasaklanmalıdır. Dolayısıyla bu süreç içinde KKM'ler de tasfiye olacaklardır.

“Maliye politikası tasarımın merkezinde olsun” demek enflasyon, büyüme, istihdam gibi sorunların çözümünde maliye politikası araçları etkin biçimde kullanılсын demektir. Bu doğrultuda;

Ücretleri, ücret aşınmalarını telafi edecek biçimde hızlıca yükseltilmelidir.

Vergi politikası kökten değiştirilmeli, dolaylı vergilerin toplam içindeki payını ivedilikle azaltılmalıdır.

Aşırı kârı vergilendirilmelidir.

Belli seviyenin üzerindeki konut sahipliği %100 vergilendirilmelidir.

Yüksek kiralar ve konut arzı üzerindeki kısıtlamaları kaldırmak üzere ayrıca rant vergisi getirilmeli, kira fiyat kontrolleri, kira tavanı bölgelere ve konutların niteliğine göre belirlenerek uygulamaya konmalıdır.

Aşırı kârlarda olduğu gibi aşırı finansal kazançlar da vergilendirilmeli, finansal kazançlar vergisini uygulamaya konulmalıdır.

Başta enerji olmak üzere kamusal malları kamulaştırılmalıdır. Elektrik üretimine yönelik, özellikle enerji üretim ve dağıtımını kamunun elinde olmalıdır.

Tarıma yönelik doğrudan gelir desteği kaldırılarak kamu tarım ürünlerinin doğrudan alıcısı olmalı ve tarıma yönelik sübvansiyonlar artırılmalıdır.

Daha açık biçimde tarımsal malların fiyatları piyasaya bırakılmamalıdır. Her bir alt sektör için regülatör kurumlar oluşturulmalı veya mevcutlar tarımı daha fazla destekleyici biçimde örgütlenmelidir. Büyük kamu çiftlikleri kurulmalıdır.

Yoksul çiftçi borçları silinmeli ve bazı çiftçilerin kredi borç faizleri sıfırlanmalıdır.

Tam istihdam hedeflemesine geçilmeli, kamu ithal ikameci yüksek teknoloji yoğun olacak biçimde ve dış ticaret kompozisyonunu dönüştürecek yatırımlara yönelmelidir.

Kamu-özel iş birliği terk edilmeli, kamu bilanço dolarizasyonunu azaltacak biçimde koşullu yükümlülükler tasfiye olmalıdır.

Depremin yaralarını sarmak ve daha sonra tüm ülkede uygulanmak üzere çiftçi borçlarının yanında yoksulların borçları ve öğrenci borçları tasfiye edilmelidir. Verimli KOBİ işletmeleri sübvansiyonla desteklenmeli, kredi kolaylığı sağlanmalıdır.

Tüm bunların muhasebe denkliği için de Servet Vergisi uygulamaya konmalıdır.

Kaynakça

- Bloomberght (2023, 7 Temmuz). *Katma Değer Vergisi'nde artış yapıldı.* <https://www.bloomberght.com/katma-deger-vergisi-nde-artis-yapildi-2334159>
- Cömert, H., & Öncü, S. (2023). İkili Açmaz çerçevesinden Türkiye'de yakın dönem Merkez Bankacılığı ve kur krizlerini anlamak. <https://open.metu.edu.tr/handle/11511/104478>.
- Döğüş, İ. (2023a, 24 Ocak). *Faizsiz ekonomi politikası önerisi -1: Enflasyon-işsizlik-faiz.* <https://artigercek.com/forum/faizsiz-ekonomi-politikasi-onerisi-1-enflasyon-issizlik-faiz-236704h>
- _____ (2023b, 25 Ocak). *Faizsiz ekonomi politikası önerisi -2: Faiz ve bölüşüm.* <https://artigercek.com/forum/faizsiz-ekonomi-politikasi-onerisi-2-faiz-ve-bolusum-236804h>
- _____ (2023c, 26 Ocak). *Faizsiz ekonomi politikası önerisi -3: Faiz yerine maliye politikası.* https://artigercek.com/forum/faizsiz-ekonomi-politikasi-onerisi-3-faiz-yerine-maliye-politikasi-236921h#google_vignette
- _____ (2023d, 27 Ocak). *Faizsiz ekonomi politikası önerisi -4 Politika ve kredi faizlerini artırmadan tahvil faizlerini artırmak.* <https://artigercek.com/forum/faizsiz-ekonomi-politikasi-onerisi-4-politika-ve-kredi-faizlerini-artirmadan-237034h>
- _____ (2023e, 1 Mayıs). *Faizsiz ekonomi politikası önerisi -5: Finansallaşmayı durdurmak.* <https://artigercek.com/forum/faizsiz-ekonomi-politikasi-onerisi-5-finansallasmayi-durdurmak-248066h>
- Foreks (2023, 4 Temmuz). Fortune 500 Türkiye-2022 araştırması'na göre, net satış, ihracat ve kârda rekor artış yaşandı. [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/ForeksTurkey/status/1676164780309061632>
- Hansen, N. J. vd. (2023). Euro area inflation after the pandemic and energy shock: Import prices, profits and wages. *International Monetary Fund Working Paper*, 131.
- Kiper, K. (2023). Mali disiplin: eleştirel bir yaklaşım ve post-keynesyen alternatif. *Fiscaoeconomia*, 7 (2) , 1787-1812. DOI: 10.25295/fsecon.1230593
- Mengüç, D. (2023, 14 Haziran). *Profesör Boratav: Türkiye'de kriz değil çok ciddi bir bölüşüm şoku var.* <https://www.indyturk.com/node/639431/ekonomi%CC%87/profes%C3%B6r-boratav-t%C3%BCrkiyede-kriz->

de% C4% 9Fil-% C3% A7ok-ciddi-bir-
b% C3% B61% C3% BC% C5% 9F% C3% BCm-% C5% 9Foku-
var

Ovyat, C. (2023, 29 Haziran). *İsviçre'nin enerji tedarikçilerinin büyük oranda kamu firmaları olması ve sıkı fiyat kontrollerine tabi olmaları.* [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/cemoyvat/status/1674438252940369923>

Storm, S. (2023, Jun 15). *Profit inflation is real.* <https://www.ineteconomics.org/perspectives/blog/profit-inflation-is-real>

Şimşek, M. (2023, 6 Temmuz). *Programımızın üç temel bileşeni var.* [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/memetsimsek/status/1676842378009640961>

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2023a). *Kısa vadeli borç istatistikleri.* <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/istatistikler/odemeler+dengesi+ve+ilgili+istatistikler/kisa+vadeli+dis+borc+istatistikleri/>

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (2023b). *Başkan Hafize Gaye Erkan'ın "enflasyon raporu 2023-ü"ün tanıtımına ilişkin bilgilendirme toplantısında yaptığı konuşma.* https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/duyurular/baskanin+konusmalari/2023/konusmab27_07_2023

Uluğ, M., Işık, S. & Mert, M. (2023). The effectiveness of ultra-loose monetary policy in a high inflation economy: a time-varying causality analysis for Turkey. *Economic Change and Restructuring*, 56, 2855-2887.

UxA, J. (2022). Inflation and counter-inflationary policy measures: The case of Spain. *IMK at the Hans Boeckler Foundation Macroeconomic Policy Institute.*

Weber, I. M., & Wasner, E. (2023). Sellers' inflation, profits and conflict: Why can large firms hike prices in an emergency?. *Economics Department Working Paper Series*, 343.

Yılmaz, E. (2023). *Ücret artışları enflasyona neden olur mu?.* <https://www.paraanaliz.com/2022/ekonomi/ucret-artislari-enflasyona-neden-olur-mu-ucret-artisi-ve-enflasyon-nedensellik-g-33771/>

Yılmaz, M. (2023a, 3 Ağustos). *Migros'un ilk 6 aylık finansalları gelmiş.* [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/meeeeneksee/status/1687147974747463702>

_____ (2023b, 20 Haziran). *Net asgari ücret %34 artışla 11.402 TL oldu.* [Tweet]. Twitter. https://twitter.com/meeeeneksee/status/1671226261077622789?t=kQgprpkHYoI7FKlvoh-Q_g&s=19

_____ (2023c, 9 Temmuz). *Bugünkü konuğumuz Sabancı holding.* [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/meeeeneksee/status/1677787064983515139?t=vv2GlrMTXHimUZOhuMa0A&s=19>

-
- ⁱ Mehmet Şimşek tarafından 4-6-2023 tarihinde Sermaye Piyasaları Kongresi'nde yapılan konuşma.
- ⁱⁱ Bu konuda ayrıca bakınız; Storm, 2023; Yılmaz, 2023a; 2023b; 2023c.
- ⁱⁱⁱ Aşağıdaki çalışmaların okunmasını da tavsiye ederim: Uluğ, M., Işık, S. & Mert, M. 2023; Kiper, 2023; Döğüş 2023a, 2023b, 2023c, 2023d, 2023e.

Protokol Dergisi

Çağrı Metni

Protokol dergisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırma Merkezi bünyesinde yayımlanmaktadır. Uluslararası İlişkiler, Sosyoloji, Ekonomi, Kent, Çevre ve Yönetim konuları başta olmak üzere sosyal bilimler alanına dair kısa makalelere yer veren hakemli dergi, Şubat ve Ağustos olmak üzere yılda iki kez yayımlanmaktadır.

Kısa makalelerin yanı sıra derginin her sayısında rapor, derleme, konferans notları, örnek olay, kitap tanıtımı vb. makale dışı yazılara da yer verilmektedir.

Dergi, öncelikli olarak ilgili alanlardaki güncel strateji temelli konulara dair tartışmaları okuyucu ile buluşturmayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda hazırladığınız çalışmalarınızı bekliyoruz...

Genel yayım ilkeleri ve yazım kuralları için:

www.ktu.edu.tr/sam/protokol

Dergiye yazı göndermek için:

suna.ersavaskavanoz@ktu.edu.tr

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

**KARADENİZ
TEKNİK ÜNİVERSİTESİ**
Stratejik Araştırma Merkezi

SAM

PROTOKOL

PROTOKOL

2023 | YIL 4 SAYI 2

KARADENİZ TEKNİK
ÜNİVERSİTESİ
STRATEJİK ARAŞTIRMA
MERKEZİ DERGİSİ

**“Rasyonel Politikalar” Altında
Türkiye Ekonomisi**

Baki Demirel

Putin’in “Belirsizlik” Korkusu

Meltem Hasançebi

**Ziraat Katılım Bankası Reklam Filmi’nin
Eleştirel Söylem Analizine Göre İncelenmesi**

Asiye IŞIK

**Fransa’yı Uyandıran Ölüm: Nahel Merzouk ve
Devam Eden Eşitlik Mücadelesi**

Muharrem Bayrak

**COVID-19’un Küresel Güvenliğe Etkisi:
Çıkarımlar ve Geleceğe Yönelik Bakış Açılıarı**

Fevzi Kırbaşoğlu

**İbrahim Kalın’da Varlık ve İnsan Tasavvuru:
Makale Tanıtımını**

Ragıp Ergün

**21. Yüzyılda Uluslararası Sistemi
Yeniden Kurgulamak (Mı?)**

**Merve Suna
Özel Özcan**

**Metin Heper’in “Türkiye’de Devlet Geleneği”
Adlı Eseri Üzerine Tahlil**

**Öznur
Küçükkelepçe**